

Regeringskansliet
(Justitiedepartementet)
103 33 Stockholm

Remiss: Ett särskilt tortyrbrott? (Ds 2015:42)

I promemorian behandlas frågan om införande av ett särskilt tortyrbrott. Frågan har diskuterats länge i olika sammanhang och Juridiska fakultetsnämnden delar utredningens övergripande slutsats att det finns skäl att införa ett särskilt tortyrbrott (även om det knappast finns någon folkrättslig förpliktelse att göra detta, jfr avsnitten 10.1 och 9.1). Detta gäller inte minst som vissa former av tortyr, framför allt sådan som endast innefattar tillfogande av psykiskt lidande, inte utan vidare låter sig infogas under redan existerande straffbestämmelser på ett rimligt sätt. Att gärningarna ibland kan behöva bedömas som olaga hot eller ofredande visar att den nuvarande regleringen inte alltid på ett adekvat sätt förmår fånga det vi betecknar som tortyr. Fakultetsnämnden delar i huvudsak också de övriga bedömningar som görs i promemorian.

Fakultetsnämnden ifrågasätter emellertid om det finns skäl att, på det sätt som föreslås i promemorian, införa en särskild reglering av överordnades ansvar (se avsnitt 9.2.3 och 9.2.4 samt avsnitt 10.5). Att en sådan reglering finns i lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser kan motiveras med utgångspunkt dels i att de brotten i regel begås i en särskild kontext (med militära hierarkiska strukturer osv.), dels i den särskilda reglering av dessa situationer som finns i de bakomliggande instrumenten (se bl.a. den s.k. Romstadgan). Enligt fakultetsnämnden finns det vare sig med hänvisning till artikel 1 i tortyrkonventionen (och de skrivningar som där finns om samtycke och medgivande till tortyr) eller artikel 4 (och de skrivningar som där finns om medverkan eller deltagande) anledning att anta att den allmänna regleringen av medverkans- och underlåtenhetsansvar enligt svensk rätt skulle vara otillräcklig för att uppfylla tortyrkonventionens kriminaliseringskrav. Medverkansansvaret enligt svensk rätt är, som utredningen själv konstaterar, vidsträckt och det finns också goda – men inte alltid utnyttjade – möjligheter att med stöd av garantläran hålla överordnade personer ansvariga för brott begångna genom underlåtenhet (fråga kan vara såväl om brott i gärningsmannaskap som om medhjälp). Enbart det faktum att det kan vara svårt att ange exakt under vissa förutsättningar en överordnad person kan anses ha medverkat genom handling eller underlåtenhet kan, enligt fakultetsnämnden, inte anses skapa ett behov av en särreglering av dessa frågor i relation till tortyrbrottet. På ett allmänt plan kan sägas att det internationella samarbetet rörande straffrätten normalt förutsätter att konventionsstaterna ges en viss marginal när det gäller tillämpning av straffrättens

Juridiska fakultetsnämnden

allmänna del, dit bl.a. reglerna om medverkan och ansvar för underlåtenhet hör. (Jfr här utredningens slutsatser på s. 164 där utredningen konstaterar att det finns ett utrymme att hålla överordnade ansvariga med stöd av garantläran men sedan talar om en viss osäkerhet: att det inte är ”helt klart” hur långt detta utrymme sträcker sig, att det finns ”en risk för att det skulle kunna finnas situationer” etc.)

I sammanhanget bör beaktas att en särreglering av dessa frågor vid tortyrbrottet kan väcka frågor om vad som gäller beträffande medverkans- och underlåtenhetsansvar i andra fall. Också med hänsyn härtill finns skäl att nyttja den särlösning som finns i lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser endast när det står klart att detta krävs med hänsyn till våra internationella förpliktelser.

Med denna utgångspunkt, dvs. att det inte behövs någon särskild reglering av frågor om överordnades ansvar, bortfaller också skälen för att placera det föreslagna tortyrbrottet i en särskild lag. Straffbestämmelsen kan (tillsammans med en kompletterande kriminalisering av försök, förberedelse och stämpling medelst sedvanlig lagstiftningsteknik) utan svårigheter infogas i brottsbalken och jurisdiktionsfrågan kan hanteras direkt genom tillägg i 2 kap. brottsbalken.

När det gäller utformningen av det föreslagna tortyrbrottet ifrågasätter fakultetsnämnden om det finns tillräckliga starka skäl att avsluta den punktlista som upptar olika tortyrsvyften med en öppen punkt. Den föreslagna lydelsen kan visserligen knappast anses vara direkt oförenlig med legalitetsprincipens krav, men med hänsyn till det allmänna intresset av tydlighet (dvs vikten av att tydligt ange vilka gärningar som enligt svensk rätt betecknas som tortyr) och med hänsyn till att det inte synes finnas några klara exempel på vilka andra syften som avses, framstår det som oklart om den nu diskuterade delen av bestämmelsen behövs.

Avslutningsvis vill fakultetsnämnden, vad gäller straffskalan för det föreslagna brottet, framhålla att det i den fortsatta beredningen bör övervägas ytterligare om det inte finns behov av en särskild straffskala för mindre grova tortyrbrott. Även om den föreslagna bestämmelsen förutsätter att någon tillfogas allvarlig smärta eller skada eller svårt lidande, ska bestämmelsen omfatta också enstaka gärningar som vidtas i ett relevant syfte (se s. 260). Fyra år är vidare ett mycket högt minimistraff. Det kan därför behöva utredas ytterligare om det inte finns gärningar som faller under den föreslagna regleringen men som rimligen inte kan anses ha ett straffvärde motsvarande fyra år. I sammanhanget bör beaktas att ett allt för högt minimistraff ytterst kan påverka benägenheten att rubricera gärningar som tortyrbrott.